

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Μακρόν πρό βραχέος...

Κανόνες και κανόνες

Υπάρχουν κανόνες, όπως οι γραμματικοί λόγου χάριν, οι οποίοι έχουν μια πάγια και σταθερή σημασία. Δεν επιδέχονται διαφορετικές ερμηνείες, εκτός από εξαιρέσεις οι οποίες λέμε ότι τονίζουν τον κανόνα. Οι ίδιοι όμως αυτοί κανόνες στο άπαιτο που τους απομνημονεύει λειτουργούν μερικές φορές τελείως διαφορετικά, έξω από κάθε κανόνα. Τους προσδίδει άλλη σημασία και τους εφαρμόζει ανάλογα στη ζωή του.

Ένας τέτοιος κανόνας, γραμματικός στην προέλευσή του, κατάντησε κανόνας ζωής στην περίπτωση φίλου που έβρισε ένα προσωπικό του πρόβλημα με τον επιγραμματικό τρόπο που αξιοποίησε στη ζωή του τον κανόνα της ελληνικής Γραμματικής: «Μακρόν πρό βραχέος περισπάται».

Αυτών τον φίλο απασχολούσε το ζήτημα της οργάνωσης του χρόνου του. Γνώριζε, ότι στο ζήτημα αυτό θρυσκόταν στο έλεος των τυχαίων περιστατικών, των ένοχλήσεων από τρίτους, της αδυναμίας του να άρνηθεί να κάνει κάτι όταν του το ζητούσαν, να αναβάλει έστω και για λίγο την εκτέλεση μιας παρακλήσεως ή έντολης, να πάρει έστω και μικρή απόσταση από τα γεγονότα. Δινόταν δλόφυχα στα αιτήματα της στιγμής, στις παραρμήσεις. Το πράγμα γινόταν ένοχλητικό, γιατί μ' αυτόν τον τρόπο δεν μπορούσε ν' άφρωσει στο έργο του. Αισθανόταν υποχρεωμένος ν' ανταποκριθεί άμεσα στα συμβαίνοντα, με αποτέλεσμα να αποσπάται ή προσχή του από την κύρια άσχολία του σε άλλο πράγμα. Προκειμένου μάλιστα να αναλάβει συγκεκριμένη άπασχόληση και υποχρέωση διηρωτάτο κατά πόσο θα μπορούσε ν' ανταπεξέλθει στα νέα του καθήκοντα και ήταν πολύ φοβισμένος ως προς την έκβαση του αποτελέσματος.

Έτυχε τότε να εκμυστηρευθεί τους φόβους του σε διακριτικό και πνευματικό Γέροντα, ο οποίος ούτε λίγο

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Άθηνών

ούτε πολύ τον συμβούλευσε να διαβάσει κι αυτός, όπως συνηθίζεται να διαβάζεται στα Μοναστήρια τή Μ. Σαρακοστή, τήν Κλίμακα του Άγίου Ιωάννου. Του συνέστησε όμως να αναγνώσει πολύ καλά και σε διάθος ένα μόνο Λόγο από εκεί, τον τρίτο, τον «Περί ξενιτείας». Μάλιστα, για να επιβεβαιωθεί ο Γέροντας, ότι ο άκροατής του λόγου του θα γινόταν και ποιητής, τον ξαναρώτησε να του πει τί ακριβώς του είχε υποδείξει. Και όταν ο φίλος έδειξε να έχει καταλάβει του είπα: «του το ποίει και σώζου»!

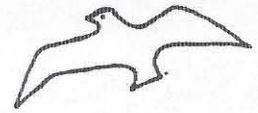
Ένας λόγος περί ξενιτείας

Έμεινε όμως με την άπαρία, τί να σήμαιναν έλ' αυτά που διάβαζε εκεί μέσα, στο πρωτότυπο και στις μεταφράσεις και τί είδους μεταφορά θα έπρεπε να κάνει στη ζωή του¹. Τί να σημαίνει εκείνη ή «κατάλειψις ανεπίστροφος πάντων των έν τή πατρίδι προς τόν τής ευσθείας σκοπόν αντιπρατότων ήμίν» το «άπαρησίαστον ήθος» ο «άπόκρυφος θίος» ο «σιωπής θυθής» και όλα εκείνα που ακολουθούσαν σε μία προσπάθεια άπαντήσεως του τί έστι **Ξενιτεία**... (παρ. α')². Ποιά ή διαφορά τής άκούσιας ή τής έκούσιας έξορίας (παρ. θ'); Τί να σημαίνει μύμηση του Λώτ και όχι τής γυναίκας του (παρ. ιγ'); Έμεινε σκεπτικός όταν διάβαζε το προστακτικό: «φεύγε Αίγυπτον άμεταστρεπτι» (παρ. ιδ')!

Στήν παράγραφο ιζ' έπεσε πάνω στον όρισμό του ξένου: «ξένος εκείνός έστιν, ο ως άλλόγλωσσος έν έτερογλώσσας έν γνώσει καθήμενος». Όλοι μας έχουμε αισθανθεί τή δυσκολία να μη μπορούμε να επικοινωνήσουμε με κάποιον του οποίου δεν γνωρίζουμε τή γλώσσα. Και τώρα γνωρίζοντάς την να καθόμαστε «ως άλλόγλωσσος έν έτερογλώσσας», να άρνούμαστε να συνομιλήσουμε, κάνοντας ότι δεν ξέρουμε, έχοντας όμως πλήρη συνείδηση του τί κάνουμε!

Πιο κάτω συνάντησε «τό άπαθές μίσος» που υποδεί-

σ ἐ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας

κνύει ὁ καλὸς ἡμῶν διδάσκαλος (ὁ Κύριος) γιὰ τοὺς οἰκείους μας (παρ. ιθ'). Στὴν παράγραφο κ' ξαναίχτηκε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ ἡ καινούρια τοῦ συγγένεια (πατέρα, μητέρα, ἀδελφός, σύζυγος, τέκνα, δούλος, φίλοι: αὐτὴ ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον). «Πόθος Θεοῦ ἀπέσβησε πόθον γονέων» (παρ. κα'). Παράδειγμα ἰσχυρὸ ἐμφανίζεται «ὁ μέγας ξενιτεύσας», ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ἄκουσε τὰ λόγια «ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου» (Γένεση ιβ' 1) καὶ ἀναχώρησε (παρ. κη').

Ἀκόμα καὶ σὰν τὸν Ἀβραάμ νὰ ξενιτευτοῦμε πάλι αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν ἀφορμὴ γιὰ καύχηση, γιατί πατὲρ δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ ξεπληρώσουμε Αὐτὸν ὁ ὁποῖος ξενιτεύτηκε «δι' ἡμᾶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν» (παρ. λ'). Πραγματικὰ ὁ τέλειος «ξένος» εἶναι ὁ Κύριος ὅπως χαρακτηριστικὰ τὸν περιγράφει τὸ τροπᾶριον εἰς ἧχον πλάγιον τοῦ Α' τοῦ φάλλεται κατὰ τὴν περιφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου τὸ ἑσπέρας τῆς Μ. Παρασκευῆς: «Τὸν ἥλιον κρύψαντα τὰς ἰδίας ἀκτίνας..., ὁ Ἰωσήφ θεασάμενος, προσῆλθε τῷ Πιλάτῳ καὶ καθικετεύει, λέγων· δός μοι τὸ ὄνομα τὸ ξένο, τὸν ἐκ δρέφους ὡς ξένον ξενωθέντα τῷ κόσμῳ» κ.λπ.

Ἡ ξενιτεία δὲν χωραεὶ συμβιθασμούς. Ὅπως πῶς πάνω στὴν παράγραφο κα' μᾶς εἶπε ὅτι «πόθος Θεοῦ ἀπέσβησε πόθον γονέων» ὁ δὲ λέγων ἀμφότερα ἔχει, πεπλάγημεν ἑαυτὸν», ἔτσι καταλήγει πάλι μὲ μία σύγκριση νὰ δείξει τὸ ἀληθὲς τοῦ λόγου περὶ ξενιτείας.

«Ὡς ἀμήχανον ἐνὶ μὲν ὀφθαλμῷ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐνὶ δὲ εἰς τὴν γῆν νεύειν, οὕτως ἀδύνατον μὴ κινδυνεύσαι κατὰ φυγὴν, τὸν μὴ τελείως πάντων τῶν οἰκειῶν καὶ ἀνοικειῶν ἑαυτὸν τῷ λογισμῷ καὶ τῷ σώματι ξενιτεύσαντα» (παρ. λδ').

Ἡ ξενιτεία περιλαμβάνει κάτι τὸ ἀπόλυτο. Γι' αὐτὸ ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ἐφιστᾶ τὴν προσοχή μας στὸ τέλος τοῦ λόγου: «ὁ ἐπιβεβηκώς (στὴν τρίτη βαθμίδα τῆς Κλίμακος), μὴ περιδιδέψη δεξιὰ ἢ ἀριστερά».

Μεταφορὰ στὴ ζωὴ μας

Ὁ φίλος μας ἀφοῦ μελέτησε ὅσο μπόρεσε τὸ κείμενο αὐτὸ καὶ προσπάθησε νὰ τὸ κατανοήσῃ, ἐπέστρε-

ψε στὸν Γέροντα γιὰ νὰ ξεδιαλύνει τίς ἀπορίες ποὺ εἶχαν προκύψει. Ὁ λόγος θὰ μᾶς κρινε ἂν καταγράφαμε ἐπακριβῶς ὅσα εἰπώθηκαν. Ἐνεῖνο ποὺ θαήθησε πολὺ τὸν φίλο ἦταν κυρίως ἡ ἀντιστροφή τοῦ Γέροντα στὴν παράγραφο λδ' τοῦ Λόγου. Ἐκεῖ γίνεται σαφὲς ὅτι ἡ ξενιτεία πρέπει νὰ γίνεται ὄχι μόνο μὲ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν λογισμό. Ὁ Γέροντας ἐνόησε τὴν ξενιτεία στὸν λογισμό, τουλάχιστον γιὰ μᾶς τοὺς κοσμικοὺς. Θὰ πρέπει νὰ γίνουμε «οἱ λογισμῷ ξενιτεῖσασαντες» αὐτοὶ ποὺ ἔχουμε τὸ ἄμισο μῖσος, «τὸ ἀπαθὲς μῖσος» γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ τόπους, «τὴν ἐξ αὐτῶν ἡμῶν προσαγνομένην ἐλάβδην ἐκφεύγοντες» (παρ. ιη').

Νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ ἐξηγήση τὸν ἀνακούφισε σ' ἓνα μεγάλο βαθμὸ τὸν φίλο μας. Ὅλα αὐτά, ποὺ ὅπως εἶδαμε στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀρθροῦ μας τὸν ἀποσπούσαν καὶ τὸν βασάνιζαν καὶ τὸν ζημίωσαν, ἔπρεπε νὰ τοῦ γίνουν κατὰ κάποιον τρόπο ξένα. Ὅσο μπορούσε θὰ ἔπρεπε νὰ προτάξῃ στὴ ζωὴ του τὰ «βραχέα», τὰ σύντομα ἐναντι τῶν «μακρῶν» καὶ μακρόσυρτων ποὺ τὸν παρασύρουν, τὸν ἀποσποῦν καὶ τὸν περισποῦν καὶ τὸν κάνουν νὰ χάνει τὸ κύριο καὶ σημαντικὸ καὶ νὰ κατανατᾷ τὴ ζωὴ του «σὰ μὴ ξένη φορτικὴ»³.

Κατάλαβε ὅτι στὴ ζωὴ, ἂν δὲν προσέξει, «τὸ βραχὺ θὰ εἶναι ἐκείνο τὸ ὅποιο πρὸ μακροῦ περισπᾶται», ἐνῶ αὐτὸς εἶχε ἀποφασίσει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν γραμματικὸ ἐκείνον κανόνα ποὺ λέει ὅτι «τὸ μακρόν πρὸ βραχέος περισπᾶται». Τὰ περιθωριά του δὲν ἦσαν μεγάλα. Ἐπρεπε νὰ ἐπισπεύσει γνωρίζοντας ὅτι «ἡ τέχνη, γιὰ κάτι τέτοια, εἶναι μακρὴ, ὁ δὲ βίος βραχύς, ὁ καιρὸς ὀξύς».

1. Τὸ πρωτότυπο κείμενο τῆς Κλίμακος καθὼς καὶ μετάφραση ἐλ. στὴν ἐκδόση τοῦ Ἀρχιμ. Ἰγνατίου, Ὁρωπὸς Ἀττικῆς, Ἱ. Μονὴ τοῦ Παρακλήτου, 1978, σ. 56-64. Βλ. ἐπίσης τὴν μετάφραση τοῦ Ἀρχιμ. Ἰερεμίου, Ἀθήναι, Ἐκδ. «Ἀστὴρ», 1976, σ. 22-30 καὶ 31-33.

2. Πρβλ. καὶ ἀπάντηση τοῦ Ἀββᾶ Σισώη στὸ Γερων. τικόν, Ἀθήναι, Ἐκδ. «Ἀστὴρ», 1970, σ. 103 β (σὲ λόγῳ τοῦ Ἀββᾶ Πιστοῦ).

3. Ἐνδεικτικὸ στὴν περίπτωση αὐτὴ εἶναι τὸ ποίημα τοῦ Κ. Καβάφη, «Ὅσο μπορεῖς» (Η. Ν. Ἀποστολιδῆ, Ἀνθολογία, Ἀθήναι, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας», 1954, σ. 228-229).